

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI,
On Birinci Kalkınma Planı ve
İnsan Hakları Eylem Planı gereği,

**“İNSAN HAKLARI VE ŞİDDETLE SİVİL MÜCADELE
BİLİNCİNİ GÜÇLENDİRİCİ
SAHA AKTÖRLERİ YETİŞTİRME PROJESİ”**
(2021- 2030)

*Adalet Bakanlığı, HEGEM Vakfı, 25 Devlet Üniversitesi
ve diğer ilgili kurum-kuruluşlar işbirliği ile
“Akredite sertifika programları”*

Üniversite Yerleşkelerinde,
Gençlik Merkezlerinde,
Spor Aktivite Alanlarında,
Öğrenci Yurtlarında,
Okulda ve Ailede,
Yerel Yönetimlerde,
Kamu, Özel İşyerlerinde,
Yaygın Eğitim Kurumlarında

“SOSYAL ARABULUCULUK”

“Şiddetle Sivil Mücadele Formatörlüğü”

PROJE GELİŞTİRME/YÜRÜTME

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI

PROJEDE YER ALAN KURUM/KURULUŞLAR

ADALET BAKANLIĞI	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
BAĞIMSIZ ARABULUCULAR DERNEĞİ	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
KÜRESEL GAZETECİLER KONSEYİ	HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ	SAMSUN ÜNİVERSİTESİ
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ	GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	DİCLE ÜNİVERSİTESİ
ALANYA A. KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	SİNOP ÜNİVERSİTESİ
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	İĞDIR ÜNİVERSİTESİ

DANIŞMA/YÜRÜTME KURULU

Bekir BOZDAĞ (Adalet Bakanı)

Hakan ÖZTATAR (Hukuk İşleri Genel Müdürü)

Hüseyin AKSOY (Aydın Valisi - Proje Yürütme Danışmanı)

Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN (Vakıf Mütevelli Heyeti Başkanı)

Prof. Dr. Salih ÇEPNİ (Vakıf Bilim Kurulu Başkanı, Yönetim Kurulu Üyesi)

Prof. Dr. Osman Selçuk ALDEMİR (Adnan Menderes Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Hamdullah ÇUVALCI (Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ahmet Saim KILAVUZ (Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. İbrahim ÖZÇOŞAR (Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ahmet ATAÇ (Manisa Celal Bayar Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ahmet KUTLUHAN (Pamukkale Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Mehmet Sabri ÇELİK (Harran Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Mehmet Hakkı ALMA (İğdir Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Meryem TUNCEL (Çukurova Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Mümin ŞAHİN (Tekirdağ NK Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Sadettin HÜLAGÜ (Kocaeli Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ahmet ÇAMSARI (Mersin Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Hamdullah ŞEVLİ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Prof. Dr. Hüseyin KARAMAN (RTE Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ömer ÇOMAKLI (Atatürk Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ekrem KALAN (Alanya AK Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Mehmet KARAKOÇ (Dicle Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Mahmut AYDIN (Samsun Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Arif ÖZAYDIN (Gaziantep Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Fahrettin GÖKTAŞ (Fırat Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Hasan KAYA (Hatay MK Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ahmet KIZILAY (İnönü Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Metin AKSOY (Selçuk Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Yılmaz CAN (Giresun Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Nihat DALGIN (Sinop Üniversitesi Rektörü)

PROJE GENEL KOORDİNATÖRÜ

Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN

PROJE YÖNETİM VE YÜRÜTME KURULU

Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN (HEGEM Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı)

Prof. Dr. Mustafa KAZAZ (Manisa Celal Bayar Üniversitesi Rektör Yardımcısı)

Çağdaş ÖZER (Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arbuluculuk Daire Başkanı)

Arb. Av. Dursun YASSIKAYA (Bağımsız Arbulucular Derneği Başkanı)

Prof. Dr. Sezai ÖZÇELİK (HEGEM Vakfı Bilim Kurulu Başkan Yardımcısı)

Dr. Öner SOLAK (HEGEM Vakfı Genel Sekreteri, Proje Yürütücüsü)

Mehmet Ali DİM (Küresel Gazeteciler Konseyi Genel Başkanı)

SAHA KOORDİNATÖRLERİ

Doç. Dr. Eyüp KUL

Doç. Dr. Ömer KUL

Av. İbrahim KESKİN

Prof. Dr. Şükrü ADA

Doç. Dr. Şevki KOLUKISA

Doç. Dr. Mehmet TEYFUR

Prof. Dr. Mustafa KAZAZ

Prof. Dr. Nurten SARGIN

Prof. Dr. Vahap ÖZPOLAT

Doç. Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ

Dr. Gül Sultan ÖZEREN

Doç. Dr. Ömer BİLEN

Nurettin KONAKLI

Ahmet KÜLEKÇİ

Murat ÖZPOLAT

Mehmet CANPOLAT

Uzm. Ersel Anıl SOLAK

PROJE BİRİNCİ AŞAMA UYGULAMA İLLERİ ve PROTOKOL ÜNİVERSİTELERİ

HATAY: Mustafa Kemal Ün. **VAN:** Yüzüncü Yıl Ün. **TEKİRDAĞ:** Namık Kemal Ün.

ERZURUM: Atatürk Ün. **BURSA:** Uludağ Ün. **KONYA:** Selçuk Ün. **TRABZON:** KTÜ

RİZE: Recep Tayyip Erdoğan Ün. **GAZİANTEP:** Gaziantep Ün. **KOCAELİ:** Kocaeli Ün.

DİYARBAKIR: Dicle Ün. **MERSİN:** Mersin Ün. **SAMSUN:** Samsun Ün. **IĞDIR:** Iğdır Ün.

AYDIN: Adnan Menderes Ün. **ANTALYA:** Alaaddin Keykubat Ün. **MALATYA:** İnönü Ün.

MANİSA: Celal Bayar Ün. **ELÂZİĞ:** Fırat Ün. **GİRESUN:** Giresun Ün. **ADANA:** Çukurova Ün.

ŞANLIURFA: Harran Ün. **DENİZLİ:** Pamukkale Ün. **MARDİN:** Artuklu Ün. **SİNOP:** Sinop Ün.

ÖNSÖZ

Bu büyük proje, HEGEM Vakfı tarafından son 5 yılda 532 akademisyen/uzman katılımıyla ülke düzeyinde gerçekleştirilen 32 bilimsel saha çalışmasına; daha öncesinde ise, yaklaşık 13 yıllık dönemde yüzlerce bilim insanının katkı verdiği 70'den fazla HEGEM ve diğer ilgili kurumların araştırma, geliştirme, uygulama proje sonuçlarına dayandırılarak hazırlanmıştır.

"İnsan Hakları Danışmanı, Şiddetle Sivil Mücadele Formatörü ve Sosyal Arabulucu" nitelikli etkin saha aktörleri yetiştirilmesini temel eylem alanı olarak alan bu çalışma aslında bir projeden ziyade, çok sayıda bilimsel araştırmanın ve yürütülmüş başarılı projelerin, toplumun acil sosyal sorunları ve ihtiyaçları doğrultusunda sistemetize edilerek, ülkede sosyal politikalara koşulması stratejisidir.

Her birey, prensip olarak doğuştan temel insan haklarına sahiptir; ancak, temel insan hakları herkes tarafından etkin olarak kullanılabilirdiğinde daha ahenkli, daha güvenli ve daha mutlu bir toplumsal hayattan ve güven verici bir sosyal devletten bahsedilebilir.

İnsan haklarının ihlalden söz edildiğinde, asıl risk faktörü olarak şiddet olgusuyla karşılaşırız. Şiddet, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olup, bugüne kadar hiçbir toplumda tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmamıştır. Temel insan hakları olgusunun doğru anlaşılması ve hak kullanımına erişimin herkes için kolay olması, topluluklarda her kesim için yüksek güven kültürünün varlığı önemlidir.

"Şiddet; kişinin/kişilerin diğer bir kişiye, bir gruba ya da bir topluluğa karşı psikolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik, siyasi veya aynı anda birden fazla yönden kasıtlı olarak zarar vermesi veya zarar verme tehdidinde bulunması; daha farklı olarak ise, kişinin/kişilerin kendilerine, diğer canlılara, doğaya bilinçli olarak zarar verici eylemler ortaya koyması durumudur"

Bu geniş tanımından baktığımızda, şiddetin tüm bireylerin hayatında farklı biçimlerde var olduğu, olmaya devam edeceği açıkça anlaşılır. "Şiddetin yıkıcı sonuçlarının maliyeti, şiddeti doğmadan önlemenin maliyetinden çok daha yüksektir." Sadece cezalandırıcı adalet sistemleri hiçbir ülkede suçun artışını asla önleyememiştir. Bu nedenle medeni toplumların önleyici rehberlik, koruyucu hukuk ve onarıcı adalet uygulamalarına geçmeyi önemseydiği, şiddeti-suçu daha ortaya çıkmadan aile, okul ve diğer sosyal ortamlarda önlemeye çalıştığı; ülkemizde de bu yönde yeni paradigma ve uygulama yapılarına ihtiyaç duyulduğu açık bir gerçektir.

Şiddet, geniş perspektiften bakıldığında bütün zamanlarda insanlığın en önemli sorunlarından birisidir; çünkü diğer çok önemli sorunların da kaynağını teşkil eder. Şiddet olgusunun tek bir bilim disipliniyle izah edilmesi ve şiddet gerçekliğinin toplumda yaşanan birkaç olay üzerinden anlaşılması mümkün değildir. Şiddeti anlama, anlatma ve şiddet bağlamındaki sorunlara önleyici, iyileştirici çözüm modelleri ortaya koymada ilgili bütün bilim disiplinlerinin, dinin ve dahası felsefenin işe karışması gerekir.

"Şiddetle Sivil Mücadele", öncelikle sahada şiddet olgusu üzerine bilgisi ve şiddeti önlemeye dair becerisi, azmi, inancı bulunan hizmet aktörlerini gerektirir. Bu bağlamda "ON BİRİNCİ KALKINMA PLANI" anlatımlarının, şiddetle etkin mücadeleyi vurgulayan çok sayıda görev maddesi içerdiği bilinmektedir. Bu gerçeklikten hareketle projenin temel amacı; şiddetle sivil mücadele sürecine ülke düzeyinde çok sayıda "Sosyal Arabulucu", "İnsan Hakları Danışmanı ve Şiddetle Sivil Mücadele Formatörü" olarak anılacak gönüllü elemanlar kazandırmak, şeklinde belirlenmiştir.

HEGEM Vakfı, 25 farklı ilde 25 devlet üniversitesiyle 10'ar yıl süreli iş birliği protokolleri imzalayarak planlanan sosyal projelerin hayata geçirilmesi hususunda önemli bir hizmet gücü/yapılanması ortaya koymuştur. Bu sistematikte, öncelikle Adalet Bakanlığı öncülüğü ve sonra katılımcı diğer Bakanlık, kurum, kuruluşlar birlikteliğiyle Türkiye'de **"Şiddetle Sivil Mücadelede"** yolunda yeni ve uzun sürecek bir dönem başlatılmış olacaktır. Adalet Bakanlığı, HEGEM Vakfı ortaklığı ile yürütülen proje önce 25 pilot ilde başlatılacak, bir yıl içinde tüm iller ve yeni üniversiteler sürece dahil edilecektir.

Kamu kuruluşları, STK'lar, üniversiteler ve özel sektör "Şiddetle Sivil Mücadele" yolunda güç birliği, inanç birliği, duygu birliği içinde hareket ederek daha etkin önleyici/iyileştirici sosyal hizmet projeleri üretilebilirler. Bu proje, böyle bir iddia ile sahaya sürülmüştür.

PROJENİN AMACI VE GEREKÇESİ

"İnsan Hakları, Şiddetle Sivil Mücadele ve Sosyal Arabuluculuk" projesinin en önemli amacı; temel insan haklarına yönelik en büyük risk olan şiddeti daha ortaya çıkmadan önlemek için aile, okul ve diğer sosyal ortamlarda etkin tedbirler almak; şiddet bağlamında yaşanan veya yaşanabilecek psiko-sosyal travmalar riskine karşı acilen koruyucu, iyileştirici, onarıcı hizmet modellerini hayata geçirerek bütün ülke düzeyinde "sosyal dokuyu güçlendirmek, şiddetle ve suçla sivil mücadele ağı" oluşturmaktır.

Dünyaya gelen her birey, insanca yaşama hakkına sahip olmalıdır. İnsanca yaşama hakkı çok geniş ve standartları ülkeden ülkeye değişen özellikler gösterir. Bu sebeptendir ki, toplumlar insan haklarının nasıl yaşandığı konusunda kendi dinamiklerini ve diğer ülkelerin hayat standartlarını sürekli sorgulama ihtiyacını hissederler. Güvenlik, barınma, beslenme, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlar aynı zamanda temel insan hakları alanları olma özelliği taşırlar.

Toplumlarda insan hakları ile ilgili yasal tanımlamalarla, tanımlanan hakların tüm bireylerin yaşantılarına eşit yansımaları önemli bir sorundur. Bu sorun her ülkenin ekonomik hukuksal, sosyal ve siyasal bağlamda en çok tartıştığı stratejik konulardan birisidir. Bu bağlamda uluslararası kuruluşların, değişik ülkelerde insan haklarıyla ilgili olup bitenleri izleme ve insan hak ihlallerini dünya gündeminde tutmaya çalıştıklarına çokça tanık olunmaktadır.

İnsan hak ihlalleri küçük gruplar, topluluklar içinde cereyan edebilmekte; bazen ise devlet politika ve uygulamalarında yaşanabilmektedir. Ancak ne alanda ya da çapta olursa olsun, insan hak ihlalleri deyince öncelikle akla gelen ve en çok karşılaşılan olgu şiddettir. Şiddetin ortaya çıkmasının çok değişik nedenleri olabilir; ama, hiçbir neden bütün kişi haklarını altüst eden ve hayat hakkını tehdit altına sokan şiddetin meşru yol olabileceğini düşündüremez.

İnsan sosyal bir varlıktır; diğer insanlarla iletişim ve etkileşim halinde yaşamak zorundadır. Bu zorunluluk doğal olarak yaşamın seyri içinde bazı iletişim çatışmaları ve anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. İnsan ilişkilerinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlık ve uyuşmazlıklar bireyin içine girdiği geçici sosyal gruplarda olabileceği gibi, aile ve akraba çevresi, iş çevresi içinde de cereyan edebilir. Anlaşmazlıkların insan olmanın, sosyal ilişkilerin doğasında olduğunu kabul etmek zorundayız. Böylesi peşin kabul, uyuşmazlıklara hazırlıklı olmayı, anlaşmazlıkların çatışmaya dönüşmeden ya da mahkemelik olmadan çözüm yollarını düşünmeyi ve bulmayı kolaylaştırır.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde dünyada ve ülkemizde yaşanan ekonomik, sosyal, siyasal değişimlerin sosyal zorlanmalara yol açması; dahası beklenmedik PANDEMİ sürecinin gündelik yaşama doğal bir parça imiş gibi eklenmesi, bireylerin gündelik yaşamlarındaki gerginliklerini ve geleceğe yönelik endişelerini artırmıştır. Birey-birey, birey-grup ve gruplar arası uyuşmazlıklarının böyle dönemlerde artma/şiddetlenme olasılığı beklenen bir durumdur.

Anlaşmazlıkların dostane çözüm yolları çoğu kez bulunabilir. Uyuşmazlıkların giderilmesi için seçilecek barışçıl yollar göz ardı edildiğinde çatışmanın ortaya çıkması, çatışmaların şiddete dönüşmesi her zaman olasıdır. "Çatışmanın ve şiddetin yıkıcı sonuçlarının maliyeti, şiddeti doğmadan önlemenin maliyetinden çok daha yüksektir." Sadece cezalandırıcı Adalet Sistemi hiçbir ülkenin suç artışını önleyememiştir. Bu nedenle çağdaş toplumların koruyucu hukuk ve onarıcı adalet uygulamalarına geçmeyi önemseydiği, çatışmayı-şiddeti-suçu daha ortaya çıkmadan önlemeye çalıştığı; ülkemizde de bu yönde yeni paradigma ve uygulama yapılarına ihtiyaç duyulduğu açık bir gerçektir. Bu bağlamda "On Birinci Kalkınma Planı"nın, şiddetle etkin mücadeleyi vurgulayan çok sayıda madde içerdiği bilinmektedir.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre; Türkiye'de 2019 yılında Cumhuriyet Başsavcılıkları soruşturma dosya sayısı 9 milyon 342 bin 676'dır. Bu dosyalarda yer alan şüpheli sayısı 13 milyon 562 bin 961 ve mağdur sayısı 10 milyon 504 bin 922'dir. Bu ise bize, ülkemizde hane başına yaklaşık olarak bir şüpheli ya da mağdur kişi düştüğünü göstermektedir.

VE ACIDIR Kİ, TÜRK ADALET SİSTEMİNDE TÜM MAHKEMELER BAĞLAMINDA TOPLAM AÇIK DOSYA SAYISI 2019 YILI SONUNDA 48 MİLYON 700 BİNİN ÜZERİNDEDİR.

Türkiye, şiddet/suç bağlamında, İslam Ülkeleri arasında birinci ve **OECD ülkeleri (36 ülke) arasında ABD'den sonra ikinci sırada yer almaktadır.**

Türkiye'de suça karışanların;

TBMM Şiddet Araştırma Komisyon Raporuna (2007) göre **%88'i,**

Etkin Hükümlü Projesi Sonuç Raporuna (2009) göre **%84'ü,**

HEGEM Gençlik ve Şiddet Araştırma Raporuna (2018) göre **%78'i,**

"okulunu terk eden" çocuklardır.

Terör üzerine yapılan araştırma ve belirlemelere göre ise,

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde PKK'ya katılanların yaklaşık %95'i, "okulunu terk eden" çocuklar/gençlerdir.

Türkiye'de, 2007-2015 yılları arasında devam, disiplin, vs. nedenlerle okulunu terk eden öğrenci sayısı 1 milyon 929 bin 966'dır. Bu ve diğer benzer verilerden hareketle, ülkemiz için **"okul terk problemi, bir güvenlik sorunudur"** diyebiliriz.

Kadınların anne olarak gelecek nesillere kişilik kazandırmada rolleri ve etkileri çok fazladır. Oysa ülkemizde bölgeler/iller arasında bu yönde sosyal risk oluşturacak büyük farklılıklar vardır. Örneğin; Eskişehir'de okur-yazar olmayan ya da hiçbir okul bitirmeyen kadınların haneye oranı %4 iken, bu oran Şirnak'ta %84, Muş'ta %73, Hakkâri'de %70, Şanlıurfa'da %65, Van'da %63, Siirt/Ağrı'da %62, Bitlis'te %58, Diyarbakır/Mardin'de %57 ve Batman'da %56'dır.

İlgili Valiliklerin talebi üzerine, HEGEM Vakfı tarafından son beş yılda 21 ilin "çocuk ve aile odaklı sosyal risk haritaları" çıkartıldı. Bu çalışmalar yoluyla 120 bin lise öğrencisine ve Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan 12 bin hükümlü-tutuklu gence ulaşıldı; yüz yüze anket/mülakat çalışmaları yapıldı. Bütün bölgeleri kapsayan bu il risk haritaları ailenin, çocuk ve gençlerin ciddi risklerle karşı karşıya olduğunu ortaya koydu. Özellikle, en az iki ailenin birinde **"suç mağduru ya da faili birey"** bulunması, gençlerin %80'den fazlasının kendilerinden nefret ediyor olması; yine en az bu oranda olmak üzere, gençlerin diğer insanlara karşı öfke ve kızgınlık duyguları taşıyor olması, anlaşmazlıklarını çözme yolu olarak daha çok şiddeti benimsemesi endişe verici temel tehlike faktörleridir.

120 bin liseli ve 12 bin hükümlü gence ulaşılan "HEGEM: GENÇLİK VE ŞİDDET" saha çalışmasından elde edilen bazı önemli bulgular şöyledir:

Ankete katılan 120 bin lise öğrencisinden %70,5'i ve Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan 12 bin gencin %86'sı okudukları okul ortamlarında haksızlığa, adaletsizliğe uğradıklarını beyan etmiştir. Okullarda haksızlığa uğrama sıklığının (katılanların üçte ikisi, haftada ya da ayda birkaç kere) yüksek oluşu dikkat çekici bir durumdur.

ABD'de yedi eyaleti kapsayan bir araştırmada 25-34 yaşları arasında olup lise düzeyinde okulu terk eden bireylerin, lise eğitimlerini tamamlamamaktan ötürü 944 milyar dolar civarında vergi kaybına neden oldukları hesaplanmıştır. Amerikan devlet hapishanelerindeki mahkûmların %75'i liseyi erken terk etmiş kişilerden oluşmaktadır.

SOSYAL RİSK FAKTÖRÜ OLARAK SUÇ MAĞDURİYETLERİ

Araştırmalar göstermiştir ki (HEGEM Şiddet Raporu, 2018); okulunu terk eden ve suça sürüklenen çocuk ve gençlerin en bariz özelliklerinden birisi, ailesinde en az bir kere **suç mağduru** olmuş en az bir bireyin var olmasıdır. Ülkemizde bu nitelikteki ailelerle ilgili bilimsel araştırmalar, istatistiki belirlemeler çok yetersiz durumdadır. Bu bağlamda, okulu terk eden ya da ailesinde suç mağduru birey bulunan çocuklarla birebir çalışma yürüten etkin yapıların, aktif görevli hizmet aktörlerinin bulunmaması çok önemli bir sosyal risk faktörüdür.

RİSK FAKTÖRÜ OLARAK MÜZAKERE KÜLTÜRÜNÜN ZAYIFLIĞI

Toplumumuzda şiddete, çatışmaya, suça götüren en önemli risk faktörlerinden birisi, kişilerin ailede, okulda ve diğer sosyal ortamlarda sağlıklı insan ilişki ve iletişim becerileri sergilemekte zorlanmalarıdır. Bunun en temel nedeni, bireylerin yetiştikleri ve yaşamlarını sürdürdükleri sosyal grupların, müzakere ve anlaşmazlık çözümü kültürünün çok zayıf kalmasıdır.

"Gençlik ve Şiddet Araştırmaları" anketine katılan 120 bin lise öğrencisinden ancak %47 kadarının anne-babası, **anlaşmazlıklarını olumlu yollarla** çözme yolunu seçiyor; %53'ü ise negatif yolları, yani bir tür şiddete başvurmayı yeğliyor.

Ceza İnfaz Kurumları ekseninde ankete katılan 12 bin hükümlü gençten ise, anne babasının ortaya çıkan anlaşmazlıklarını olumlu yollarla çözenlerin oranı sadece %27'dir. Bunun anlamı ise, hükümlü gençlerden %77'sinin anne-babaları anlaşmazlıklarını negatif yollarla (şiddete başvurarak) çözme yolunu seçtikleridir. Bu oran ailedeki çatışma ortamı ile çocukların suça sürüklenmeleri arasındaki bağlantıyı düşündürmektedir.

Ankete katılan liseli gençlerden sadece **üçte biri** kardeşleriyle ya da arkadaşlarıyla ortaya çıkan anlaşmazlıklarını olumlu yollarla çözme yolunu seçiyor; bu oran hükümlü gençlerde ise, beşte/altıda bir oranına kadar düşmektedir. Bu araştırma verilerine göre, yeni nesillerin anne babalarına göre insan ilişkilerinde, iletişimde daha olumsuz ve yıkıcı bir tutum sergilediği söylenebilir. Oysa, bir çocuk şiddete başvurduğunda ortaya çıkan durumdan çocuğun kendisi, ailesi, mağdur olan taraf ve dahası bütün toplum zarar görmektedir.

120 bin liseli ve 12 bin hükümlü gence ulaşılan HEGEM Raporuna göre (2018);

Liseye devam eden gençlerin **%58'i,**

Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerin **%82'si kendinden nefret ettiğini** belirtirken;

Liseye devam eden gençlerin **%80'i ve**

Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerin **%88'i diğer insanlardan nefret ettiğini** beyan etmiştir.

Geçmişte cinsel taciz vb. en az bir travmatik olayla karşılaşma durumu:

Liseye devam eden gençlerde **%21,** Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerde **%58'**dir.

Ailesinde son 15 yıl içinde en az bir kere suç mağduru kişi olma oranı;

Liseye devam eden gençlerde **%21** ve Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerde **%84'**tür.

İntihar eğilimi taşıma durumu;

Liseli gençlerde **%37** ve Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerde **%64** olarak tespit edilmiştir.

Bütün bu verilerin PANDEMİ süreci ve sonrasında yapılacak benzer çalışmalarda nasıl evrileceğini öngöremiyoruz. Ancak PANDEMİ süreciyle ilgili ilk 10 aylık verilere göre boşanmaların %47 arttığı ve kadına şiddet olaylarında bazı illerde benzer oranlarda artışlar yaşandığı tespit edilmiştir. Bütün bu süreçte çocukların nasıl etkilendiğine dair henüz paylaşılan istatistiki veriler yoktur. Ne var ki, bütün önceden yapılan bilimsel araştırmalar, kriz dönemlerinin bütün sosyal gruplar ve kişiler üzerinde derecesi ve şekli farklı olsa da travmatik etkiler yarattığına işaret etmektedir.

"SOSYAL ARABULUCULUK, SOSYAL ARABULUCU"

Bu bölümde sosyal arabuluculuğun ne olduğu ve ne olmadığı açıkça anlatılacaktır. Ancak öncelikle altını çizmemiz gereken şudur ki, bu sosyal projede hedeflenen; gündelik yaşam sosyolojisi ekseninde üniversitelerde, örgün ya da yaygın eğitim kuruluşlarında, işyerlerinde, belli mekansal yaşam alanlarında olmak üzere, kişi-kişi, kişi-grup ve grup-grup arasındaki anlaşmazlıkların o yerin özgün yapısı, ya da ilgili kurum/kuruluşun mevzuatı bağlamında sosyal arabuluculardan yararlanarak çözümü modellerini geliştirmek, uygulamaktır.

Bu bağlamda, bu proje yoluyla toplumun ihtiyaçları doğrultusunda ortaya konacak modelin, kurumların kendi iç mevzuatına ve gönüllülük esasına göre şekil alması esas olacaktır.

Toplumlar, medeniyet düzeyini yükselttikçe gündelik yaşamlarını daha iyi hale getirecek ve kolaylaştıracak yollar/yöntemler geliştirmektedir. Toplumsal ve bireysel yönden hayatın olmazsa olmazlarından birisi güvenlik ihtiyacıdır. İnsanlık tarihinin her döneminde kişiler arası ilişkilerde çeşitli sorunlar yaşanmış; sorunlar anlaşmazlıklara, anlaşmazlıklar çatışmalara dönüşebilmiştir. Çatışmaların adalet sistemi içinde halli ise bütün toplumlarda giderek yeni sorunlara yol açmış, açmaya devam etmektedir.

Uyuşmazlıkların dava konusu olmadan dostane yollarla hallini Batı Dünyası "Alternatif Uyuşmazlık Çözümü" olarak adlandırmakta, özellikle son 30 yıldır ABD, Kanada ve Avrupa Birliği Ülkeleri bu bağlamdaki uygulamaları toplumlarında yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Avrupa Birliği ilgili komisyon ve komitelerinde alınan kararlarda, 'kişiler arası uyuşmazlıkların üçüncü bir kişinin dostane müdahalesiyle çözülmesini öngören çabaların kişiler için "en elverişli sonuçları doğuracağı" vurgusu yapılmaktadır. Özellikle tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebildikleri özel haklarla ilgili alanlarda uyuşmazlıkların müzakere edilerek veya bir arabulucu hakemliğinde ele alınarak çözümü en faydalı yoldur.

Dostane uyuşmazlık çözüm yolları, kamusal bir merci (bir mahkeme) olmaksızın, anlaşmazlık yaşayan kişilerin gönüllü olarak hakemliğini/arabuluculuğunu kabul ettikleri kişi ya da kişilerce uzlaştırılmasından ibarettir. Avrupa Birliği komisyonları belgelerinde yer alan anlatımlara göre; "Üçüncü kişinin sıfatı ne olursa olsun (arabulucu veya uzlaştırıcı), dostane bir temele dayanarak uyuşmazlığın çözüm sürecine katılarak, sadece taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümü için ortak bir zeminin bulunmasında taraflara yardım etmekle görevlidir ve yapılacak muhtemel bir anlaşmanın koşullarını belirlemekten öte bir yetkiye sahip değildir."

Adalette dava konusu haline gelmiş uyuşmazlıklarla, toplumsal hayatın içinde cereyan eden anlaşmazlıkların dostane çözümüyle ilgili arabuluculuğu birbirinden ayırmak için, birincisine "hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk" ikincisine "**sosyal arabuluculuk**" diyoruz.

"Adaletin Etkinliği Hakkında Uzmanlar Komitesi"nce kabul edilen raporda "arabuluculuk" terimi, bir uyuşmazlığın dostane yollarla çözümü için çalışan üçüncü kişinin, her türlü (uzlaştırma da dahil olmak üzere) ve uyuşmazlığın her aşamasındaki (yargı sürecinin içinde veya dışında) faaliyetini kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Böylece arabuluculuk, tarafları bağlayıcı bir karar verilmesiyle sonuçlanan resmî nitelikli dava yolu, tahkim ve her türlü dostane anlaşma biçiminden ayrılmaktadır. Bu "işlevsel" tanım sayesinde, üye ülkelerin iç hukuklarında bulunan terminolojik farklılıklar giderilmiştir.

Yalnız Kıta Avrupa'sı hukukunda değil, Angelo-Amerikan hukukunda da arabuluculuk için genel kabul görmüş belli bir tanım bulmak güçtür. Doktrinde arabuluculuk, bağlayıcı bir karar verme gücüne sahip olmayan üçüncü kişinin katıldığı her türlü uzlaşma biçimi şeklinde anlaşılmakta ve çoğu zaman "uzlaştırma" terimiyle "arabuluculuk" terimi eş anlamlı olarak kullanılmaktadır."

Alternatif uyuşmazlık çözümü Avrupa Birliği Ülkeleri tarafından çeşitli kurumları için giderek yaygın hale getirilmektedir. Bu yönde Avrupa Konseyinin Alternatif uyuşmazlık çözümü yollarının etkin kullanımı hakkında açıklamalar içeren, "Yeşil Kitap" yayınladıklarını görüyoruz.

Sosyal arabuluculuk lehine birçok ifade hem yeşil kitapta ve hem de Avrupa Birliği adına düzenlenen toplantı metinlerinde yer almaktadır. Bu bağlamda bazı tespitler şöyledir:

"Arbuluculuğun kullanılmasında doğru hareket tarzı, arbuluculuğun, uyuşmazlık çıkmasından sonra mümkün olan en erken safhada kullanılmasıdır. Nitekim, arbuluculuğun toplumsal bir yarar sağladığı da her zaman belirtilmekte, arbuluculuk sayesinde uyuşmazlıkların dostane bir şekilde çözülerek toplumsal barışa katkıda bulunduğu, iyi ilişkilerin korunduğu kabul edilmektedir."

"Arbuluculuğa yargılama başlamadan önce başvurulması ve bir anlaşmaya varılması hâlinde, tarafların hem zamandan hem yargılama giderlerinden tasarruf edecekleri açıktır. Farklı uyuşmazlık türlerinde arbuluculuk masraflarıyla yargılama masrafları karşılaştırıldığında, bu gerçeği kolaylıkla görmek mümkündür."

"Büyük miktarları konu alan uyuşmazlıklarda arbuluculuk, sadece uzun sürecek bir dava sürecinin yol açtığı masraflardan kurtulmak için değil; fakat aynı zamanda, tahkim masraflarından da kurtulmak için pratik bir çözüm sunacaktır. Bu tür uyuşmazlıklardan özellikle tacirler arasında doğarlarda, tahkime başvurmaktansa bir arbulucunun nezaretinde yürütülecek müzakerelere katılmak daha tercihe şayandır. Taraflar, kendi hakları üzerinde kesin ve bağlayıcı bir hüküm verilmesi ve özellikle bir hakem heyetinin masraflarını üstlenme riski yerine, müzakere sürecine girmeyi menfaatlerine daha uygun görebilirler."

"Arbulucuların (ücretli veya ücretsiz olarak) taraflar için toplumca tedarik edilmesi hâlinde, taraflar arbuluculuk için masraf yapmayacaklardır. Somut uyuşmazlığın niteliğine bağlı olarak, arbulucular genel bir uzmanlığa sahip olabilecekleri gibi, mevcut uyuşmazlık hakkında özel bir uzmanlığa sahip kişiler de olabilirler."

"Arbuluculuk sadece, bir uyuşmazlık mahkeme önüne taşınmadan önce başvuru bir usul değildir. Arbuluculuk süreci sonunda ulaşılabilecek sonuca (uzlaşmaya), tarafsız bir üçüncü kişinin katılımı olsun veya olmasın, tarafların doğrudan katılımını gerektiren bir uzlaşma (müzakere) usulü vasıtasıyla da ulaşılabilir. Uzlaşma (müzakere), en temel uyuşmazlık çözüm yolu olup, tarafların uyuşmazlık çözüm süreci ve uyuşmazlığın çözüm şekli üzerinde tam bir kontrole sahip olmalarını sağlar. Uzlaşma (müzakere) usulünün diğer ADR usullerine nazaran daha çok avantajı vardır. Öncelikle uzlaşma usulü, uzlaşma için masraf yapılmasına yol açmaz; ihtilaflı tarafların müzakere yapmaya hazır olduklarını ve müzakereyi kabul ettiklerini gösterir."

"Kıta Avrupası" hukuk sistemine dahil olan ülkelerin çoğunda uzlaşma, "önceden çıkmış olan bir uyuşmazlığı çözmek veya uyuşmazlık çıkmasını engellemek için taraflarca yapılan bir sözleşme (sulh sözleşmesi)" olarak tanımlanır (Fransız Medenî Kanunu m. 2044). Bu çözüm yöntemi, doğrudan tarafların katılımıyla gerçekleştirildiği için taraflarca masraf yapılmasını gerektirmez.

"Uzlaşma, eğer taraflar bir uzlaşmaya varmayı başarabilir ve bu uzlaşmayı müzakere etmeyi karşılıklı menfaatlerine uygun görürlerse (çoğunlukla uygulamada bu gerçekleşmektedir), herhangi bir arbuluculuk çeşidine tercih edilir. Günlük hayatta uyuşmazlıkların çoğunun, taraflar böyle bir anlaşma yapmak amacıyla hareket etmese bile, uzlaşma yoluyla çözüldüğü söylenebilir. Bir uzlaşma süreci ya tarafların doğrudan katılımıyla ya da fiilen arbulucu olarak hareket eden bir danışmanın yardımıyla yürütülür."

"Birleşik Devletler'de, yetişen genç kuşakların gelecekte daha barışçıl bir toplum oluşturması için, ilk okul ve orta okul aşamasında küçüklere de arbuluculuk hünerleri ve diğer alternatif uyuşmazlık çözümü usulleri eğitimi verilmektedir."

"Hukuki koşullar yönünden yargı dışı arbuluculuğa havale edilebilecek uyuşmazlıklar çeşitlidir. Devletin, vatandaşların mahkemelere ulaşmalarını sağlamakla yükümlü olmasına ve bu görevin yerine getirilmesinin uluslararası hukuk düzenlemeleri ile güvence altına alınmasına karşın, yargı dışı arbuluculuk usulü devletin önceliğini ikinci plana koymakta ve özel kişilerin de bu alanda etkili olmasını sağlamaktadır. Uyuşmazlıkların arbuluculuğa havale edilmesi iki şekilde olabilir. Birinci yol, yasal düzenlemelerle bu amaç için çeşitli kuruluşlar kurulması; ikinci yol, ihtilaflı tarafların kendilerinin tek tarafı olarak veya karşılıklı rıza ile arbuluculuğa başvurusudur."

“Arabuluculuğun lehine olarak çoğu zaman ileri sürülen gerekçelerden biri de, arabuluculuğun taraflar arasında müzakere yapılmasını teşvik etmesi ve coğrafi, ticarî, meslekî ya da ailevî (hısımlık ilişkisi) nedenlerle birbirleriyle devamlı ilişki içinde bulunan kişiler arasında derin ayrılıklar oluşmasını önlemesidir. Bu gerekçe, sosyal arabuluculuğa karşı ücret yönünden ileri sürülen iddiaları çürütmek için de kullanılmakta ve ileride doğabilecek uyuşmazlıkların önlenmesi suretiyle arabuluculuğun masraflardan da tasarruf sağladığı belirtilmekte; kısaca sosyal arabuluculuk, sosyal barışı onararak uyuşmazlıktan sakınmak için kullanılan bir usul olmaktadır.”

“Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği Bürosunun, 11-12 Haziran 2003 tarihinde Türkiye’ye yaptığı ziyaret sonucunda açıkladığı raporda, Türk mercilerinin, mahkemelerin altında buldukları aşırı iş yükünü azaltmak için büyük çaba göstermelerinin ve bu soruna acilen çözüm bulmalarının zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Raporda, çok ağır işleyen bir yargı sisteminin, çoğu zaman yargı sisteminin hiç olmaması kadar kötü sonuçlar doğuracağına işaret edilmiştir. Benzer şekilde, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 2003 yılında hazırlanan raporda da, küçük uyuşmazlıkların mahkemelere getirilmesinin sebebinin, Türkiye’de özel hukuk alanında alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının bulunmayışı olduğu ifade edilmiştir. Söz konusu raporda, mevzuatımızda, özel hukuk uyuşmazlıklarının, uzlaştırma kurulları ya da benzer organlar tarafından çözülebilmesine imkân verecek usul kurallarına ilişkin değişikliklerin yapılması tavsiye edilmiştir.”

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yapılacak bir değişiklikle, emsal kanunlar da nazara alınarak, “yargı dışı arabuluculuk ve yargısal arabuluculuk” ayrı bir başlık altında ayrıntılı hükümlerle düzenlenmelidir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda, **dava açılmasından önceki aşamada yargı dışı arabuluculuğun önü açılırken**, dava açılmasından sonra da mahkeme yönetimli arabuluculuğun kullanılma imkânı getirilmelidir. Bu sayede yargının işlevselliğinin artırılmasıyla kalınmayacak, Avrupa Birliği bünyesinde ADR ve arabuluculukla ilgili olarak yapılan yasal düzenlemelere uyum da sağlanacaktır.”

Fransa, Kent Sorunları Bakanı Bartolone'nin Sosyal Arabuluculuk Sempozyumu (Paris 2000) açılış konuşmasında söyledikleri gerçekten çok anlamlıdır; "Günümüzde Fransa'daki sosyal arabulucuların sayısı bilinemeyecek kadar fazladır. Sosyal arabuluculuk günlük hayattaki somut problemlere cevaben doğmuştur. Bu problemler ülkeden ülkeye değişse de, çoğu Avrupa ülkesi için benzer anlaşmazlıklar sorun olarak yaşanmaktadır. Bazı sorunlar şehir hayatı ile ve özellikle de işsizlik, ekonomik sorunlarla boğuşan kesimler arasındaki gerilimlerin yüksek olduğu yoksul ve yoksun bölgelerle ilgilidir. Fransa ve Belçika'da yerel güvenlik sözleşmeleri ile "sosyal arabuluculuk" toplumsal gerilimlerin azaltılması ve şiddetin önlenmesi için alınan önemli çözüm önlemlerinden biridir. Günlük hayat akışı içinde daha yüksek anlayış ihtiyacı birçok alanda gerekmektedir; kamusal alanlarda, okullarda, sosyal hizmet sağlayan alanlarda, hastanelerde ... vb.

Bu toplantıyla, Avrupa ülkelerinin sosyal arabuluculuk uygulamaları ve deneyimlerinin paylaşılması ve sosyal arabuluculuk uygulamalarının şiddet/suç önleme amaçlı kullanımına dair geniş bir anlayış geliştirilmesi hedeflenmektedir."

PROJENİN YASAL DAYANAKLARI

A. CUMHURBAŞKANLIĞI, ON BİRİNCİ KALKINMA PLANI (2019-2023)

"Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk kalkınma planı olan On Birinci Kalkınma Planı", uzun vadeli bir perspektifle ülkemizin kalkınma vizyonunu ortaya koyarak, milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini karşılamak, ülkemizin uluslararası konumunu yükseltmek ve halkımızın refahını artırmak için temel yol haritası olacaktır."

"Kalkınma Planı, diğer politika dokümanları ile stratejik planların hazırlanmasında tüm kurumlara, önceliklerini belirlemede yön verecek bir politika seti sunmaktadır. Planda öngörülen politika ve tedbirlerin etkin bir biçimde hayata geçirilmesini teminen Cumhurbaşkanlığı Programı, orta vadeli programlar. Cumhurbaşkanlığı yıllık programları, bölgesel gelişme ve sektör stratejileri, kurumsal stratejik planlar Kalkınma Planı esas alınarak hazırlanacaktır."

On Birinci Kalkınma Planı muhtevsındaki bazı önemli ilke ve esaslar:

555. Bireylerin kişilik ve kabiliyetlerinin sürekli olarak gelişimini hedefleyen hayat boyu öğrenme anlayışı toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılacaktır.

555.1. Hayat boyu öğrenme programlarının çeşitliliği ve niteliği arttırılacak, kazanımların belgelendirilmesi sağlanacaktır.

557.3. Sosyo ekonomik yönden dezavantajlı ve suça sürüklenme riski yüksek çocuklara- gençlere-ailelerine yönelik danışmanlık hizmetleri güçlendirilecektir.

557.4. Öğrenciye-öğretmene yönelik fiziksel ve duygusal şiddet önlenecek; bağımlılıklarla mücadele edilecek, sağlıklı yaşam kültürü konularında aile farkındalığı arttırılacaktır.

597. Aile içi şiddetin, ihmal ve istismarın önlenmesine yönelik koruyucu, önleyici hizmetlerin etkinliği arttırılacaktır. Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması için toplumsal bilinç düzeyinin erken çocukluk döneminden başlayarak yükseltilmesine yönelik olarak örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri düzenlenecektir.

602.2. Kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesine amacıyla tüm kamu kurum ve kuruluş personeli dahil olmak üzere farklı hedef gruplarına yönelik eğitim, seminer vb. farkındalık artırma çalışmalarına devam edilecektir.

610. Çocuk Adalet Sistemi önleyici, onarıcı ve geliştirici mekanizmalar doğrultusunda risk takibini içeren bir yapıya kavuşturulacaktır. Risk altındaki çocuklara yönelik psikolojik destek programları yaygınlaştırılacak ve bakım hizmetleri ihtisaslaştırılmaya devam edilecek, alanda çalışan personelin niteliği ve niceliği arttırılacaktır.

613. Çocuğa yönelik ihmal, istismar ve şiddeti önleyecek program ve uygulamalar geliştirilecek, risk altındaki çocuklara ve ailelerine yönelik hizmetler ile psiko-sosyal destek programları yaygınlaştırılacaktır.

613.1. Çocuğa yönelik ihmal, istismar ve şiddetin nedenlerini içeren ve mevcut durumu tespit eden bilimsel araştırmalar yapılacaktır.

613.2. Erken çocukluk döneminden başlamak üzere çocuklara ihmal, istismar ve şiddet konularında farkındalık eğitimleri verilecek, çocukların yaşam becerileri güçlendirilecektir.

613.2. Çocuklarla çalışan profesyonellerin ihmal, istismar ve şiddeti tespit etme ve gerekli yönlendirmeyi yapma kapasitelerini artırmaya yönelik programlar düzenlenecektir.

620.5. Gençlik alanında faaliyet gösteren STK'ların kurumsal kapasiteleri güçlendirilecek.

621. Gençlerin bilişsel, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen faktörler ile etkilerinin azaltılmasını teminen gençlerin ve ebeveynlerin özelliklerine uygun psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılacak, gençler arasında sağlık, sosyal medya ve hukuk okur-yazarlığı artırılacaktır.

621.1. Okullarda, yükseköğrenim öğrenci yurtlarında ve gençlik merkezlerinde sağlık, sosyal medya ve hukuk okur-yazarlığı konularında farkındalık artırıcı faaliyetler ile beceri güçlendirecek programlar yürütülecektir.

621.9. Gençlik gruplarına, hızlı değişen ihtiyaç ve taleplere uyum sağlayabilmek için gençlik alanında çalışan STK'larla ortak iş birliği çalışmaları yapılacaktır.

776.4. Karar alma ve mevzuat hazırlama süreçlerinde STK'ların katılımını ve etkinliğini artıracak çalışmalar yürütülecektir.

779.1. STK'ların görünürlüğü, başarılı faaliyetleri kamuoyuyla paylaşılacaktır.

779.2. STK faaliyetlerinin ekonomik-sosyal boyutuyla ilgili veriler derlenecek, bu faaliyetlerin yarattığı etkinin ölçülmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

779.3. Küçük yaştan itibaren çocukların sivil toplum faaliyetleriyle tanışması ve gönüllülük bilincinin oluşmasına yönelik okul uygulamaları başlatılacaktır.

779.4. Üniversite öğrencilerinin gönüllülük ve STK faaliyetlerine katılımı ile STK'larda staj imkanlarının kolaylaştırılması teşvik edilecektir.

779.5. Üniversitelerde sivil toplum merkezlerinin yaygınlaştırılması ve sivil toplum sertifika ve yüksek lisans programları açılması çalışmaları yapılacaktır.

799. Yerel yönetimlerde çalışan personelin niteliğini artırıcı eğitimler verilecektir.

802. Yerel yönetim hizmet sunumunda kentlerin nitelikleri ve dinamikleri dikkate alınarak "kent esenliği ve güvenliği" güçlendirilecektir.

Bu projenin dayanağı olan diğer ilgili maddeler:

745. ... Plan döneminde aktif vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi, karar alma süreçlerine STK'ların etkin katılımının sağlanması, sivil toplum-kamu-özel sektör iş birliğinin artırılması ve sosyal diyalog ortamının geliştirilmesi, STK'ların kurumsal, beşerî ve finansal kapasitelerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir

769. Hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde ... ve suçla mücadele bilincinin geliştirilerek vatandaş katılımının sağlanması temel amaçtır.

736. "YENİ BİR İNSAN HAKLARI EYLEM PLANI" hazırlanarak, etkin bir şekilde uygulanacaktır.

B. İNSAN HAKLARI EYLEM PLANI

Faaliyet 4. 2. d: İnsan Haklarının gelişmesini amaç edinen ve bu doğrultuda çalışan birey ve sivil toplum kuruluşlarıyla periyodik görüşmeler yapılacak ve bunların çalışmalarında her türlü kolaylık sağlanacaktır. (İçişleri Bakanlığı; sürekli.)

Faaliyet 6. 3. i: Boşanma sürecinin taraflar ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirebilmek için, özellikle çocuklarla kişisel ilişkinin sağlıklı yürütülmesini sağlamak amacıyla süreç hakkında taraflar ve çocuklar bilgilendirilecek, ihtiyaç duyanlara psiko-sosyal destek sağlanacaktır.

Faaliyet 8. 1. j: Hakkında adli kontrol kararı uygulanan çocuklar için psiko-sosyal destek hizmeti sağlanacaktır.

Faaliyet 8. 3. b: Gençlerin karar alma süreçlerinde daha etkin bir şekilde temsili sağlanacak; sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif imkanlardan daha fazla yararlanmalarına yönelik faaliyetler yürütülecektir. (Gençlik ve Spor Bakanlığı; sürekli.)

Faaliyet 8. 3. i: Gençlik Merkezleri, gençlik kampları ve yaygın eğitim programları başta olmak üzere kaliteli ve erişilebilir gençlik çalışmaları yoluyla gençlerin desteklenmesine devam edilecektir. (Gençlik ve Spor Bakanlığı; sürekli.)

Faaliyet 8. 5. a: Uluslararası koruma ve geçici koruma kapsamındaki yabancılar ile insan ticareti mağdurlarının sağlık, barınma, eğitim gibi temel ihtiyaçlarına yönelik stratejiler geliştirilecek; toplumsal uyumlarını kolaylaştırmak için sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yürütülecektir.

Faaliyet 8. 8. b: Uyuşturucu suçlarından mahkûm olanlara yönelik rehabilitasyon çalışmaları, sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılmak suretiyle yürütülecektir. (Adalet Bakanlığı; sürekli.)

Faaliyet 8. 9. d: Hasta karşılama ve yönlendirme hizmetlerinde çalışan görevlilere yönelik halkla ilişkiler eğitim desteği arttırılacaktır. (Sağlık Bakanlığı; sürekli.)

Faaliyet 9. 1. a: İnsan hakları odaklı yönetim ve uygulama örnekleri teşvik edilecek, insan haklarına duyarlı çalışmalarıyla emsallerine göre daha gayretli olan kamu görevlilerinin ödüllendirilmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenecektir.

Faaliyet 9. 1. b: Mülki idare amirleri ile üst kademe kamu yöneticilerinin insan hakları duyarlılığını artırmaya yönelik faaliyetler yapılacaktır. *(Adalet Bak; sürekli)*

Faaliyet 9. 1. c: Kolluk görevlilerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarında temel insan hakları konularına geniş bir şekilde yer verilecektir.

Faaliyet 9. 1. d: Kamu kurum ve kuruluşlarının bilgi edinme birimlerinde çalışanlar başta olmak üzere tüm kamu görevlilerine yönelik hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerde temel insan hakları konularına yer verilecektir. *(Cumhurbaşkanlığı İnsan Hakları Ofisi; sürekli)*

Faaliyet 9. 1. i: Kamu görevlilerinin, her türlü kamu hizmetinin yararlanıcıları ve toplumla iletişiminin kişilik haklarına saygı çerçevesinde, daha da geliştirilmesi için eğitim ve farkındalık çalışmaları düzenlenecektir. *(Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi; sürekli.)*

Faaliyet 9. 1. d: **Toplumun insan haklarına duyarlılığını arttırmak için din görevlilerine temel insan hakları eğitimi verilecektir.** *(Diyanet; sürekli.)*

Faaliyet 9. 1. f: İnsan hakları kurumları ile, il ve ilçe insan hakları kurullarının üye ve uzmanlarına, insan hakları alanındaki gelişmelere yönelik faaliyetler düzenlenecektir. *(Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu; sürekli)*

Faaliyet 9. 1. g: Ceza İnfaz Kurumları ve denetimli serbestlik müdürlüğü personeline Avrupa Konseyi ile Birleşmiş Milletler 'in tavsiyelerini de içerecek şekilde insan hakları konusunda düzenli eğitim verilecektir. *(Adalet Bakanlığı; sürekli.)*

Faaliyet 9. 3. e: Kamuoyunda insan haklarına ilişkin algı, ihtiyaç ve talep ile uygulamanın etkilerini ölçmek amacıyla alan araştırmaları yapılacaktır. *(Adalet Bakanlığı; sürekli.)*

Faaliyet 9. 4. b: **İlköğretimde ve ortaöğretimde insan hakları ve adalet konulu dersleri veren öğretmenlere yönelik sertifika programları düzenlenecek, bu derslerin işlenmesi sırasında hukuk fakültesi mezunlarından da yararlanılacaktır.** *(MEB; sürekli.)*

Faaliyet 9. 4. e: Üniversitelerde insan hakları anabilim dalı ile insan hakları araştırma-uygulama merkezleri yaygınlaştırılacaktır.

Faaliyet 9. 4. g: Adalet Bakanlığı tarafından "İnsan Hakları Eğitimi" konulu sertifika programları düzenlenecek, insan haklarına yönelik proje ve çalışmalarda bu sertifika sahiplerinin uzmanlıklarından yararlanılacaktır. *(Adalet Bakanlığı; sürekli.)*

... ve DİĞER İLGİLİ MEVZUAT

**PROJENİN BİLİMSEL GEREKÇESİNİ OLUŞTURAN
SAHA ÇALIŞMALARINI (HEGEM Vakfı: 2015-2021)**

01. Tunceli İli, Sosyal Analiz Araştırması
(2016 yılı - 12 kişilik bilim ekibi)	19. Adana İli, Sosyal Risk Araştırması
(2019 yılı - 13 kişilik bilim ekibi)
02. Bingöl İli Sosyal Analiz Araştırması
(2016 yılı - 14 kişilik bilim ekibi)	20. Mersin İli, Sosyal Risk Araştırması
(2019 yılı - 14 kişilik bilim ekibi)
03. Diyarbakır, Sosyal Analiz ve Göç Araştırması
(2016 yılı - 12 kişilik bilim ekibi)	21. Doğu Marmara, Meta-Analiz Araştırması
(2019 yılı - 11 kişilik bilim ekibi)
04. Türkiye'nin Suç ve Sosyal Risk Haritası-
(2016 yılı - 10 kişilik bilim ekibi)	22. Şiddet ve Sosyal Travmalar
(2019 yılı - 14 kişilik bilim ekibi)
05. Türkiye'nin Çocuk Odaklı Sosyal Risk haritası
(2016 yılı - 10 kişilik bilim ekibi)	23. Terör ve Uyuşturucu Madde Şiddeti
(2019 yılı - 24 kişilik bilim ekibi)
06. Madde Bağımlılığı, İyileştirme Projesi
(2016 yılı - 10 kişilik bilim ekibi)	24. Zorunlu Göçler ve Sosyal Travmalar
(2019 yılı - 18 kişilik bilim ekibi)
07. Tunceli "Okullarda Akran Arabuluculuğu"
(2016 yılı - 10 kişilik bilim ekibi)	25. Suç Mağdurları ve Sosyal Travmalar
(2019 yılı - 28 kişilik bilim ekibi)
08. Elazığ İli Sosyal Analiz Araştırması
(2017 yılı - 14 kişilik bilim ekibi)	26. Şiddet Olgusuna Çok Disiplinli Yaklaşımları
(2019 yılı - 30 kişilik bilim ekibi)
09. Malatya İli Sosyal Analiz Araştırması
(2017 yılı - 16 kişilik bilim ekibi)	27. Sanal Alem ve Medya Şiddeti
(2019 yılı - 25 kişilik bilim ekibi)
10. Şanlıurfa, Meta-Analiz Araştırması
(2017 yılı - 12 kişilik bilim ekibi)	28. Aile Eksenli Şiddetten Sosyal Travmalara
(2019 yılı - 25 kişilik bilim ekibi)
11. Diyarbakır, Meta-Analiz Araştırması
(2017 yılı - 12 kişilik bilim ekibi)	29. Şiddet ve Sosyal Zorlanmalar
(2019 yılı - 13 kişilik bilim ekibi)
12. Türkiye'nin Çocuk Mağduriyeti Haritası
(2017 yılı - 10 kişilik bilim ekibi)	30. İnsan Hak İhlalleri ve Sosyal Travmalar
(2019 yılı - 14 kişilik bilim ekibi)
13. Küresel Şiddet Siyaseti ve Terör
(2017 yılı - 14 kişilik bilim ekibi)	31. Çukurova Göç Araştırması
(2019 yılı - 12 kişilik bilim ekibi)
14. Sivas İli, Sosyal Analiz Araştırması
(2018 yılı - 10 kişilik bilim ekibi)	32. Malatya İli, Okul Arabuluculuğu
(2019 yılı - 5 kişilik bilim ekibi)
15. Gençlik ve Şiddet (Türkiye Araştırması)
(2018 yılı - 38 kişilik bilim ekibi)	33. Kocaeli Sosyal Risk Haritası Araştırması
(2020 yılı - 19 kişilik bilim ekibi)
16. Ağrı-Doğubayazıt Sosyal Analiz Araştırması
(2019 yılı - 12 kişilik bilim ekibi)	34. Tokat İli Sosyal Risk Haritası
(2021 yılı - 14 kişilik bilim ekibi)
17. Ardahan-Posof Sosyal Analiz Araştırması
(2019 yılı - 22 kişilik bilim ekibi)	
18. Samsun İli, Sosyal Risk Araştırması
(2019 yılı - 16 kişilik bilim ekibi)	

Şiddetle Mücadele Vakfı, 2015-2021 yılları arasında, şiddet ve şiddete eksenindeki konu ve sorunlarla ilgili 34 saha araştırmasıyla 34 bilimsel eser ortaya çıkarmış ve bu çalışmalarda 537 akademisyen görev almıştır.
